

Neurčitelnost a nepostižitelnost / Tao a neurčit(eln)ost

V 21. kapitole známého textu taoismu, „Tao te ťing“ najdeme (v překladu Berty Krebsové) charakteristiku, že „Tao – co do své povahy – je neurčitelné a nepostižitelné. (Str. 73.) To je však velmi nedostatečně vysloveno, protože to připouští vícero výklad. Kdyby bylo „tao“ (řekněme mu tak, ačkoli ještě nevíme, oč jde) opravdu „neurčitelné“, muselo by ztrácet smysl každé úsilí o něm cokoli říci a cokoli si o něm pomyslet. A totéž platí o oné údajné „nepostižitelnosti“: vždyť ten celý text se pokouší právě o „tao“ něco vyslovit, něco o něm říci, něco na něm a v něm postihnout. Tady se naskýtá možnost provést srovnání s naší „nepředmětností“. Také o ní platí do jisté míry (tj. s jistým naším vědomým omezením), že je „neurčitelná“ a „nepostižitelná“, ovšem jen právě s tím důležitým omezením: nemůže být „určena“, „vymezena“ ani „postižena“ takovým způsobem, jako třeba kružnice nebo rovnostranný trojúhelník, tj. onou pojmovostí, která je vynálezem starých Řeků a která tak mocným způsobem ovlivnila evropské myšlené mnoha následujících věků, a to až do dnešních dnů. Chtít generalizovat toto rozpoznání a prohlásit, že žádné určení ani vymezení či myšlenkové postižení vůbec není možné, je prostě předčasné a svědčí o nízké a nedostatečné úrovni a kvalitě myšlení. Je to jen způsob, jak si uměle postavit do cesty překážku, na kterou se pak můžeme vymlouvat. Skutečně významné je v tomto případě jen jedno: je třeba si postavit otázku, proč nejsme s to určitým způsobem, na který jsme zvyklí, něco takového uchopit, určit a vymežit. Kdo je hned hotov složit ruce do klína a spokojit se s tím, že to vůbec není možné, ten ničemu nemůže prospět a naopak škodí všem pokusům, které se tímto způsobem kriticky táží. Akceptovatelnost takového zdánlivého „předsudku“ by mohla spočívat pouze v tom, že by nemožnost „určení“ či „vymezení“ byla řádně vyargumentována (tak tomu, jak se má za to, bylo v případě Heisenbergova principu neurčitosti, který by ovšem správně měl znít: neurčitelnosti, neboť tam zjevně dochází k mylným přechodům od „skutečnosti“ k její „zachytitelnosti“). Takovou argumentaci si ovšem oni laciní skeptikové rádi odpouštějí.

(Písek, 080627-1.)